

Оксана Петрушенко

ПЕТРУШЕНКО Оксана Петрівна — кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та економіки Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького. Сфера наукових інтересів — феномен утопії та утопічної свідомості в історії культури; зв'язок утопії із спорідненими формами та утвореннями свідомості.

ЗВ'ЯЗОК УТОПІЇ З МЕХАНІЗМАМИ ДІЯЛЬНОСТІ СВІДОМОСТІ

У статті аналізуються основні аспекти та форми глибинного зв'язку утопії та утопічної свідомості із механізмами діяльності свідомості. Доводиться, що низка органічних властивостей свідомості, таких як ідеалізація, раціональність, розрізнення наявного та належного, проекція на майбутнє, екзистенційний характер людської самості та ціннісне відношення до дійсності приводять до появи соціальної утопії як певної форми виявлення внутрішніх особливостей та запитів людської свідомості.

Ключові слова: утопія, антиутопія, ідеалізація, належне, прогноз, уява, мрія.

Питання про те, чому утопізм та утопічна свідомість не піддаються усуненню методами науки, чому розум і просвіта не змушують їх перетворитись на казки для дітей, дає підстави припустити, що їх корені є достатньо глибокими, що вони пов'язані з певними засадничими потребами людського інтелекту та людської психіки. В сучасних дослідженнях феномену утопії відбувається очевидне розширення проблематики її вивчення, у тому числі у полє зору дослідників потрапляють і зв'язки утопії з певними глибинними механізмами діяльності свідомості, проте таке спрямування аналітики навряд чи сьогодні можна вважати поширеним. Публікацій на цю тему зовсім небагато, і саме до них ми будемо звертатись при викладенні теми статті, а метою статті постає прояснення основних аспектів зв'язку утопії та утопічної свідомості з природою людської свідомості та формами проявів її активності.

© О. Петрушенко, 2012

Сучасні дослідження свідомості та пізнання дозволяють стверджувати, що ідеалізація (за Е.Гусерлем — ідеація) постає такою процедурою людського мислення, яка неодмінно присутня в усіх, навіть дуже простих процесах пізнання. Образ дійсності в свідомості людини, як би ми його не тлумачили, постає формою репрезентації дійсності, а тому він неодмінно несе у своєму змісті відношення його змісту до буття — як до буття взагалі, так і до буття для свідомості. Таке відношення не може набувати характеру чуттєво спостережуваних сутностей, оскільки буття не є чимось чуттєвим, що існує поруч із численними чуттєво наданими речами. Відповідно, у тому образі, який утворюється у свідомості людини в її контактах з дійсністю, присутні чуттєво-образний та конструктивно-функціональний компоненти [6, с. 139–140]. У більш простому варіанті передбачається, що в образі відбиваються та фіксуються як чуттєві характеристики речей та явищ, так і зв'язки та відношення між ними або всередині них, і якщо чуттєві характеристики фіксуються органами чуттів безпосередньо, то зв'язки, особливо внутрішні або суттєві, такої фіксації не піддаються [7, с. 182–192]. Оскільки зв'язки, функції, відношення, що постають необхідним елементом будь-яких образів дійсності, а, значить, і будь-яких уявлень про неї, носять не чуттєвий характер, знання про них, як і вони самі, мають вищу змістову однорідність, тобто їх можна рахувати, формалізувати. Саме однорідність зв'язків, функцій та відношень приводить до того, що й виміри, яких ми їм надаємо, стають вимірами остаточними, безумовними, тобто ідеалізованими: пряма лінія не припускає того, що вона хоч на якусь долю є крива. Тому у будь-якому образі дійсності, що утворюється в голові людини при її контактах з дійсністю, неминуче буде присутня ідеалізація певного виміру або аспекту, притаманних реальним явищам. Чим більшого значення надається у певному уявленні зв'язкам та відношенням, тим більше такі уявлення будуть тяжіти до ідеалізацій. Відповідно, коли в утопічних творах або проєктах починає ставиться наголос не на натуральних проявах людини (що здебільшого робиться у народних утопіях), а на людських взаєминах, на типах таких взаємин, тим більше вони раціоналізуються і тим більшою мірою вони будуть тяжіти до ідеалізацій та однозначності (тобто — до стереотипу, до консервативності).

Буквально з перших кроків успішного розвитку раціонального дискурсивного мислення люди починають сприймати логічні кон-

струкції та процедури як елементи самої дійсності. Схильність до ідеалізацій дійсності, що неминуче виникає на основі тієї ролі, яку відіграє конструктивно-функціональний компонент образу дійсності у свідомості людини, до надання ідеалізованим конструктам свідомості важливішого значення, ніж чуттєва картина дійсності, майже інтуїтивне сприйняття будь-чого через ідеалізовані визначення — все це і є тими механізмами сприйняття дійсності, які, врешті, сприяють формуванню ідеальних уявлень (моделей) соціального життя. В утопіях ідеалізована дійсність подається як реальна, чуттєво реалізована, що, безумовно, не відповідає реальному стану справ: ідеалізації залишаються виключно явищами та надбаннями свідомості, в той час як чуттєве може бути предметом прямих спостережень та матеріальних досліджень. Утопію та утопічні проекти можна вважати результатом такого перетворення образів (або уявлень) дійсності у свідомості людини, коли ідеалізований компонент образу починає грати першу та вирішальну роль у його змісті, а чуттєвий компонент підпорядковується ідеалізованому і трансформується відповідно до його змісту, функцій та будови. В результаті картина дійсності постає змалюваною у надмірних або максимально досконалих виразах, які самі по собі не притаманні реальному речам, проте це не так просто помітити, оскільки склад образу в цілому залишається відповідним до основних елементів реальності.

Наведені міркування щодо зв'язку утопії з *раціоналізацією* та *ідеалізацією* дійсності підтверджуються і спеціальними дослідженнями історії формування та структури науково-теоретичного мислення. Цієї теми торкається в одній із своїх публікацій В.С.Швирьов, утверджуючи, що вихід на теоретичні форми освоєння світу має своїм результатом не лише появу гносеологічних вчень, а й виникнення соціальних проектів: «Ця проектно-конструктивна спрямованість філософії Платона яскраво проявляється в його соціально-політичній утопії ідеального суспільства, перетворюючи його на засновника утопічної свідомості як першої історичної форми розгорнутого соціального проекту. Очевидно, що без вчення про справжній світ ідей неможлива була би і його утопія, як спроба реалізації онтологічно, пізнавально заданого ідеалу у недосконалomu земному світі» [9, с. 87]. Отже, автор засвідчує наявність сутнісного зв'язку між певними рівнями та механізмами людської пізнавальної діяльності та утопією. О.Л.Черткова, йдучи ще далі та стверджуючи конструктивну природу діяльності людського розуму і пізнання, виділяє як

особливий тип *утопічний конструктивізм* (поряд із епістемологічним та радикальним типами конструктивізму). О.Л.Черткова також утверджує, що ідеї соціального конструювання засновані на розумінні соціальної, як, утім, і природної, реальності не як даної, а як створюваної творчо, запроектованої на основі ідеалів та уявлень про належне. Авторка пише навіть про так званий «інженерний підхід до реальності», що проявився в утопізмі [8, с. 340–341]. І далі: «... Ідеал утопічних конструктивістів також не відображає світ, оскільки він не може бути отриманим із досвіду, але сам його творить» [8, с. 350].

На наш погляд, осмислюючи роль конструктивного та чуттєвого компонентів образу реальності у свідомості людини, важливо враховувати також і таку людську здатність, як *уяву*: саме на основі та за допомогою уяви людина оперує таким змістом свідомості, який не має наочної форми вияву; тобто йдеться про оперування поняттями, математичними об'єктами, ідеалізованими предметними змістами науки, що відбувається саме завдяки здатності уяви, а більш точно — здатності створювати образи із таким предметним змістом, який не можна отождентити із чимось реальним, що було би їм цілком адекватним; йдеться, наприклад, про образи Пегаса, золотої гори, кентавра та ін. В утопіях, антиутопіях та утопічних утвореннях фігурують часто такі реалії, які можуть бути сприйняті та осмислені виключно на основі того, що вони постають витворами людської продуктивної уяви. В основі тих актів, які притаманні уяві, лежить просторово-часовий схематизм діяльності людського інтелекту, який вперше чітко окреслив І.Кант. Просторово-часовий схематизм механізмів уяви також засвідчує те, що утопії виростають на ґрунті дещо перебільшеної ролі конструктивного компоненту образу, що спричиняє ідеалізацію дійсності.

Із механізмами діяльності свідомості пов'язані також і способи формування людських уявлень про *належне*. Г.Гегель в «Науці логіки» продемонстрував, що належне, має не лише пізнавальний (гносеологічний), але й онтологічний статус [3, с. 196–199]. Те «дещо», яке постає результатом становлення, будучи результатом ототожнення буття і небуття, постає проявом буття як такого, але це значить, що воно прагне перейти свої границі, прагне постати як усе буття або буття як таке, в тій повноті, що дозволяє реалізувати його, цього «дещо», сутність. Іншими словами, якщо взяти будь-яке явище через ті його визначення, що надають йому певного змісту та, водночас, постають усталеними не лише із позиції самого цього дещо, а й з позиції буття як такого, тобто повноти бут-

тя, то дані його характеристики і постануть його належним. Наприклад, сутнісні прояви людини у їх проекції на людський рід набувають характеристик належного для людини, або людини, якою вона має бути. Належне, таким чином, постає як буттєва повнота певної конкретної якості якогось суцього, того суцього, яке ми проектуємо на тотальне буття, дозволяючи йому постати «без обмежень», без втручання з боку інших суцих. Так, наприклад, ми часто кажемо, що система освіти має бути такою-то, держава і закони — такими-то, хоча при тому розуміємо, що реальні обставини життя, у які входять численні інші сфери людської життєдіяльності, змінюють буттєву самодостатність того суцього, яке ми розглядаємо крізь призму належного. Цілком очевидним є й те, що в уявленнях про належне також відіграє вагомий роль уява, оскільки ізолювати дещо, подати його у всеможливій повноті його буттєвої сутності можна лише в уяві та за допомогою уяви. Тому утопію досить часто характеризують як уявну соціальну дійсність.

Не викликає сумніву, що реальний життєвий досвід скеровує людину до того, щоб виявляти в речах і явищах саме те, що складає їх вихідні, суттєві якості, тобто — виявляти належне. Проте до самих речей поняття належного прикладається виключно ззовні — людиною на основі її пізнавальної діяльності та соціально-практичних потреб. Самі ж собою речі є такими, якими вони є та лише й можуть бути за певних обставин. Тому ще І.Кант виправданно стверджував, що відносно речей може ставитись питання, *якими вони є*. Лише людина здатна мати перед собою, з однієї сторони, наявну реальність, а, з іншої сторони, уявлення про належне, про ідеальний або досконалий стан як справ, так і, у першу чергу, себе самої [4, с. 381]. Відносно людини, за І.Кантом, має ставитись питання, *як належить (як має бути)* [4, с. 381]. Отже, саме людина надає всім речам і явищам дійсності вимір належного, а відносно себе самої — ще й вимогу відповідати цьому належному, намагатись орієнтуватись на нього та намагатись втілити його у своїх діях та прагненнях. Дещо пізніше розведення пізнавальних питань на «Яким щось є?» та «Що є належним (Яким щось має бути)?» було покладене в основу розрізнення наук про природу та наук про дух (культуру), здійснене неокантіанцями Баденської школи [10, с. 5–22].

Належне не лише є пізнавальним орієнтиром для людини і суспільства, але й постає основою для ціннісного відношення людини до будь-чого; М.О.Лоський у свій час визначав цінність як місце будь-

якого буття (чогось) в абсолютному бутті (бутті як такому) [5, с. 53]. Утопію — як в позитивному, так і в негативному її виконанні — можна, поза сумнівом, уважати уявленням про належний суспільний стан або устрій, а тому також і достатньо прямим виявленням певних уявлень про цінності. Відповідно, можна стверджувати, що утопія виникає на основі, з одного боку, особливостей будови образу дійсності у свідомості людини (зокрема — особливостей його конструктивно-функціонального компоненту), а, з іншого боку — як вияв уявлень про соціально належне, та про таке у суспільному бутті, що постає, як не-заперечна цінність (з певної соціальної або пізнавальної позиції).

І. Кант пов'язував належне із ноуменальними прозоріннями свідомості, які мали місце тоді, коли вона спрямовувалась на свої власні особливості та засади. В таких прозоріннях, на його думку, людина виходить на прямі контакти із абсолютним, із завершеною і неперевершеною досконалістю. Саме на тлі уявлень про досконале, на його думку, виникає імпульс до самовдосконалення, до прагнення реалізувати належне [4, с. 474–476]. При тому ціннісна орієнтація людини набуває характеру цілісної реакції на дійсність: цінність *не вираховується, а віднаходиться* як те, поза чим повноцінне буття людини уявляється неможливим. Відомо, що ціннісне відношення супроводжується емоційними та почуттєвими реакціями, вольовими імпульсами. Всі ці риси притаманні і утопії. Утопія змальовує — прямо або опосередковано, у позитивному або негативному контексті — суспільно належне, важливе, досконале і, водночас, конче потрібне, бажане, найбільш цінне, омріяне, миле. Означене переплетення пізнавального ідеалізованого компоненту пізнання з уявленням про належне, тобто про досконалість, а також з емоційно-ціннісним сприйняттям наявного у свідомості конструкту характеризує утопію в її найбільш важливих і суттєвих рисах. І ці риси, як вже відзначалось, прямо пов'язують утопію з іманентними механізмами функціонування людської свідомості. Це значить, що утопію можна корегувати, спростовувати, але її не можна знищити або усунути.

Подібні твердження про утопію висловлює і Е. Блох, уписуючи утопію не лише у людське свідоме відношення до дійсності, а й навіть у відношення до певних онтологічних структур. Доводячи, що вихідною характеристикою дійсності і буття постає відкритість останніх, він визначає найпершу характеристику буття у тому значенні, яким воно відкривається людині через співвідношення «Буття» та «Ще-не-Буття»: йдеться про те, що буття відкривається лю-

дині як незавершене і таке, що перебуває на межі буття та небуття: те буття, на яке сподівається людина, і постає як «Ще-не-Буття» [2, с. 127, 227–229]. Відповідно, людина має бути оберненою до майбутнього; відношення з ним як раз і є особливістю людини.

У міркуваннях Е.Блоха важливими постають націленість людини на майбутнє. Стурбованість майбутнім виводить у міркуваннях Е.Блоха на перший план категорію надії; надія постає як екзистенційна характеристика людини [2, с. 283–285]. У таке ж відношення до дійсності вписується й утопія. В загальному плані для Е.Блоха утопія постає як перенесення далеко наперед певного уявлення, обминаючи засоби [2, с. 125]. Тому в утопіях, на думку Е.Блоха, проглядається такий момент, як їх не обтяженість працею [2, с. 129]. До недоліків утопізму він відносить абстрагування від засобів запровадження прекрасних проєктів майбутнього та благодушну віру в те, що це майбутнє може здійснитись без виснажливих зусиль та драматичних жертв з боку людства.

У той же час Е.Блох дуже високо оцінює утопію та утопізм: на його думку, вони виконують функцію загальної прогностики — далекого забігання наперед у спробах намалювати загальні та віддалені перспективи людства, до яких бажано було би прагнути. Усвідомлення деякої фантастичності та нездійсненності утопічних проєктів, на думку Е.Блоха, не знижує їх цінності: людство виносить свої заповітні мрії уперед, керуючись тим, що філософ називає специфічним терміном «Совість-Знання», тобто щирими прагненнями покращити свій стан, рухаючись у певному напрямі [2, с. 129]. Згодом між утопічним винесенням ідеї наперед та реальністю розмішуються цілком реальні і прагматичні соціальні проєкти, що весь час піддаються корекції [2, с. 128–130]. Так само дещо змінюються й самі утопічні проєкти. Віддалене проєктування соціального буття, на думку Е.Блоха, постає прямим свідченням того, що для людства є справді цінним, бажаним, можливим. Поза таким прямим винесенням належного далеко вперед навряд чи змогли би проявитись найбільш важливі та заповітні мрії людства. Отже, утопія та утопічне є цілком закономірними і важливими явищами соціально-культурного процесу.

Осмишуючи концепцію утопії, розроблену Е.Блохом, ми вважаємо необхідним відзначити таку інтелектуальну здатність людини, як *мрія*: мрія — це можливість для людини виносити наперед, інколи — поза будь-якими означеннями можливого зв'язку із реальніс-

тю — найзаповітніші людські бажання. Мрія може бути як образно-уявною, тобто подавати бажане у вигляді картини, так і абстрактно-концептуальною, коли бажане подається у вигляді загальних окреслень жаданого стану речей або у формі якогось його загального параметру (наприклад, життєвий спокій, щасливий піднесений психічний стан). Мрію очевидно споріднює із утопією те, що і там, і тут бажаний результат або стан життя подаються відразу в готовому вигляді, винесеними у невизначене майбутнє, обминаючи засоби та етапи реального руху до них. На наш погляд, якщо ми приймаємо концепцію Е.Блоха, позитивна роль утопії полягає саме в тому, що вона культивує певні життєві мрії, та описами можливого суспільного стану активізує людську життєву активність у певному напрямі.

Звертається до виявлення особливостей інтелектуальних актів, що врешті знаходять свій вияв в утопічних творах та утопічних уявленнях, і відомий німецький філософ К.Ясперс, коли розглядає психологію формування і функціонування світогляду. Зокрема, він стверджує, що в утопіях людина прагне більше віддатись спогляданню світу ідей, ніж реального світу, намагається насолоджуватись тим, в чому усунуті причини життєвих труднощів та страждань [11, с. 225]. В основі механізму створення утопічних творів та уявлень він вбачав прагнення — свідоме чи підсвідоме — позбутись життєвих антиномій: «... утопії приймають ... антиномічне наяву, проте одразу ж гармонійно роблять розв'язок, тобто так само ігнорують антиномічне. Ця утопія — момент не вирішення у видимості, як-от якийсь мистецький витвір, або ж у неї (утопію) вірять, знання про те, як було б справедливо і правильно, як би люди лишень побажали, і якби минув ще якийсь час» [11, с. 226]. Звідси випливає, що, за К.Ясперсом, утопія базується на протиставленні уявного світу ідей (думок) та жорсткої реальності, протиставленні, значною мірою загостреної бажанням, мрією. Суттєвою особливістю такого протиставлення філософ вважає таке ж уявне, у мріях розв'язання антиномій реального життя, проте, за К.Ясперсом, таке прагнення вбиває життя, оскільки світ, як і людська природа, позбавлена антиномій, втрачає енергію зростання.

Означеній особливості роботи утопічної свідомості К.Ясперс надає вирішального значення в явищах утопії: «Утопії мають спільне те, що вони ігнорують антиномічну структуру існування» [11, с. 225]. Ця сутнісна риса утопії в *антиутопіях* діє за принципом «навіпаки»: тут антиномії загострюються до нестерпного стану, а тому

антиутопія постає, скоріше, прагненням виявити та загострити деякі життєві антиномії, вказати на їх небезпечний для суспільства і людини характер, якого вони набувають тоді, коли надмірно загострюються або ж стають загрозливими, якщо ігноруються. В останньому варіанті антиутопія постає ніби «вивернутою» утопією, демонструє небезпеку самих утопій, які, як вірно міркує К.Ясперс, усувають антиномії і у випадку реалізації загрожують життю людини і суспільства. Отже, в обох випадках на перший план в осмисленні механізмів діяльності свідомості, що виливається в утопічні проекти, лежить факт наявності реальних життєвих антиномій та прагнення протиставити таким антиноміям уявний стан суспільних відносин, в яких антиномії зникають або гармонізуються. Звідси ми можемо зробити висновок, що усвідомлення належного, прагнення належного діє в основах утопічної свідомості вкупі із усвідомленням чи не зовсім усвідомленим уявленням про бажане, вимріяне. Обидва моменти тісно сплітаються в свідомих актах та побудовах, проте у певних утопічних проектах відчутно може домінувати *належне* (це, як правило, раціоналізовані утопії), а в інших — *бажане* (це утопії — мрії, в яких спрацьовує механізм миттєвого перенесення думки у віддалений та досягнутий поза витратами праці результат вдосконалення суспільства).

Аналіз певних думок та міркувань К.Ясперса, дозволяє, на наш погляд, побачити інтелектуальні корені утопії в дещо глибших структурах та механізмах свідомості. Як відомо, К.Ясперс уважав, що філософія постає свого роду інтелектуальним борінням із невимовною сутністю нашого Я, бажанням виявити та вимовити сутність цього невимовного [12, с. 34–37]. У такому бажанні, на наш погляд, можна помітити й момент внутрішньої *впертості людини*, її небажання віддатись волі обставин життя, протиставити їм те, що йде із самого першого джерела людської самості. В такому контексті утопія постає певним викликом, що виголошується як вирок і як діагноз реальному стану речей. Якщо за аналогією із певними міркуваннями А.Бадью пов'язати таку інтелектуальну впертість людини, її небажання здатися на милість суворим реаліям життя із сутністю етичного, то можна характеризувати утопію як етику соціальності [1, с. 27, 34].

Отже, здійснене дослідження дозволяє зробити висновок, що утопія та утопічні фрагменти мислительної діяльності не варто відносити до випадкових та хворобливих виявів розвитку суспільної

думки. Утопія як варіант проектування, передбачення подальшого розвитку, що ґрунтується на уявленнях про належне, формування яких притаманне руху людської думки, є необхідним компонентом осмислення дійсності, процесу цілепокладання, пізнання можливого розвитку подій та можливих варіантів подальшого розвитку. Тому можна вважати доволі однобічним трактування утопії виключно як помилкового та безперспективного образу, який може бути лише об'єктом розваги та насмішкуватих зауважень серйозних освічених людей.

Література

1. Бадью А. Этика: Очерк о сознании Зла / Ален Бадью; [пер. с франц. В.Е.Лапицкого]. — СПб.: Машина, 2006. — 126 с. (Критическая библиотека).
2. Блох Э. Тюбингенское введение в философию / Э.Блох. [Пер. с нем. Т.Ю.Быстровой, С.Е.Вершинина, Д.И.Криушова]. — Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 1997. — 400 с.
3. Гегель Г. Наука логики. В 3-х томах. Т.1 / Гегель Георг Вильгельм Фридрих. — М.: Мысль, 1970. — 501 с. (АН СССР. Ин-т философии. Философское наследие).
4. Кант И. Критика чистого разума / Кант И.; [пер. с нем. Н.Лосского сверен и отредактирован Ц.Г.Азарканяном и М.И.Иткиным; Примеч. Ц.Г.Азарканяна]. — М.: Мысль, 1994. — 591, [1] с.
5. Лосский Н.О. Условия абсолютного добра: Основы этики; Характер русского народа / В.О.Лосский. — М.: Политиздат, 1991. — 386 с. — (Б-ка этич. мысли).
6. Петрушенко В.Л. Філософія знання: онтологія, епістемологія, аксіологія / В.Л.Петрушенко. — Львів: Ахілл, 2005. — 320 с. — С. 139-140.
7. Твардовский К. Образы и понятия // Исследования аналитического наследия Львовско-Варшавской школы. Вып. 1 / К.Твардовский; [Отв. ред. В.Л.Васюков]. — СПб.: Изд. Дом «Мирь», 2006. — 304 с. — С. 172 — 222.
8. Черткова Е.Л. От поиска истины к конструированию реальности: этапы эволюции идей конструктивизма / Е.Л.Черткова // Конструктивистский подход в эпистемологии и науках о человеке. Отв. ред. акад. РАН В.А.Лекторский. — М.: «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2009. — 368 с.: ил. — С. 338 — 353.
9. Швырев В.С. Научно-теоретическое познание и его проектно-конструктивные функции (история и современность) / Швырев В.С. // Конструктивистский подход в эпистемологии и науках о человеке. Отв. ред. акад. РАН В.А.Лекторский. — М.: «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2009. — 368 с.: ил. — С. 79 — 102.

10. Шульц В.Л. Социология знания : история и методология / В.Л.Шульц; Ин-т соц.-полит. исслед. РАН. — М.: Наука, 2006. — 196 с.
11. Ясперс К. Психологія світоглядів / Карл Ясперс; [пер. З нім. О.Кислюк, Р.Осадчук]. — К.: Юніверс, 2009 — 464 с. (Філософська думка).
12. Ясперс К. Философия. Книга первая. Философское ориентирование в мире / Карл Ясперс; [пер. А.К.Судакова]. — М.: «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2012. — 384 с.

Петрушенко О.П.

СВЯЗЬ УТОПИИ С МЕХАНИЗМАМИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СОЗНАНИЯ

В статье анализируются основные аспекты и формы глубинной связи утопии и утопического сознания с механизмами деятельности сознания. Доказывается, что целый ряд органических свойств сознания, таких как идеализация, рациональность, различение наличного и должного, проекция в будущее, экзистенциальный характер человеческой самости и ценностное отношение к действительности приводят к появлению утопии как определенной формы проявления особенностей и запросов человеческого сознания.

Ключевые слова: утопия, антиутопия, идеализация, должное, прогноз, воображение, мечта.

Petrushenko O.P.

CONNECTION BETWEEN THE UTOPIA AND SOME MECHANISMS OF CONSCIOUSNESS' ACTIVITY

The author analyzes the main aspects and forms of ultimate connection between utopia and utopian consciousness with mechanisms of consciousness' activity. It is proved, that a number of native features of consciousness, such as idealization, rational character, distinguishing of given and due, projection into the future, existential character of the Self, value attitude towards reality, leads to appearance of utopia as of certain form of manifestation of peculiarities and enquiries of man's consciousness.

Key words: utopia, negative utopia, idealization, due, prognosiz, imagination, dream.

Надійшла до редакції 16.01.2012 р.